

PHÁT TRIỂN KĨ NĂNG VIẾT VĂN NGHỊ LUẬN XÃ HỘI THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM CHO HỌC SINH PHỔ THÔNG

Trịnh Tiến Huynh

Email: trinntienhuynh551@gmail.com

Tóm tắt: Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 đã nêu học cần phải thông qua làm và học để làm. Tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học viết văn nghị luận xã hội không chỉ giúp học sinh phát triển kĩ năng làm bài mà còn giúp cho học sinh tăng khả năng tư duy phân biện, giải quyết các vấn đề trong đời sống. Bài viết tập trung khám phá tiềm năng của việc tổ chức hoạt động trải nghiệm để phát triển kĩ năng viết văn nghị luận cho học sinh phổ thông.

Từ khóa: văn nghị luận xã hội, hoạt động trải nghiệm, học sinh phổ thông.

DEVELOPING SOCIAL ARGUMENTATIVE WRITING SKILLS THROUGH EXPERIENTIAL ACTIVITIES FOR HIGH SCHOOL STUDENTS

Trinh Tien Huynh

Email: trinntienhuynh551@gmail.com

Abstract: The 2018 General Education Curriculum emphasizes learning by doing and learning for practical application. Organizing experiential activities in teaching social argumentative writing not only enhances students' writing skills but also promotes critical thinking and the ability to solve real-life problems. This article focuses on exploring the potential of experiential activities in developing argumentative writing skills among high school students.

Keywords: social argumentative writing, experiential activities, high school students.

Nhận bài: 08/06/2025

Phản biện: 06/07/2025

Duyệt đăng: 11/07/2025

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Hiện nay, trong môn Ngữ văn, viết văn nghị luận xã hội là kiểu bài rất quan trọng trong chương trình học của học sinh phổ thông. Tuy nhiên, học sinh gặp nhiều khó khăn trong cách đưa ra luận điểm, lí lẽ thiếu chặt chẽ, bằng chứng chưa thuyết phục, nhất là khả năng liên hệ thực tiễn bên ngoài xã hội do thiếu trải nghiệm. Trong khi đó, kiểu bài này cần có tính thời sự, tính xã hội, người viết cần phải đưa ra quan điểm và bằng chứng hấp dẫn để thuyết phục người đọc. Để người học tham gia vào các hoạt động trải nghiệm là một trong các cách phù hợp để phát triển kĩ năng viết văn nghị luận xã hội với những yêu cầu nêu trên và đáp ứng mục tiêu của chương trình giáo dục phổ thông hiện hành. Nghiên cứu phân tích và đề xuất quy trình tổ chức hoạt động trải nghiệm để phát triển kĩ năng viết văn nghị luận xã hội đối với học sinh phổ thông.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Dạy học viết văn nghị luận xã hội

Văn nghị luận xã hội là kiểu văn yêu cầu người viết, người nói sử dụng lí lẽ, quan điểm của mình để bàn luận, thuyết phục người đọc, người nghe về một vấn đề nào đó trong đời sống xã hội.

Trong Chương trình giáo dục Phổ thông 2018 môn Ngữ văn, mục tiêu chương trình ở cấp Trung học phổ thông nêu rõ học sinh phải “Viết thành thạo kiểu văn bản nghị luận, đúng quy trình, có chủ kiến, đảm bảo logic và có sức thuyết phục”. Cụ thể đối với dạy viết văn nghị luận xã hội thì

“học sinh phải viết được văn bản nghị luận về một vấn đề xã hội, trình bày rõ quan điểm và hệ thống các luận điểm; cấu trúc chặt chẽ, có mở đầu và kết thúc gây ấn tượng; sử dụng các lí lẽ và bằng chứng thuyết phục: chính xác, tin cậy, thích hợp, đầy đủ”.

Về quy trình dạy viết, giáo viên hướng dẫn học sinh tạo lập văn bản theo các bước:

Bước 1: Chuẩn bị viết

Đọc và phân tích mẫu: Giáo viên hướng dẫn học sinh phân tích, nhận diện, từ đó rút ra những yêu cầu viết kiểu bài.

Xác định nhiệm vụ, mục đích viết và người đọc văn bản: Giáo viên hướng dẫn học sinh tự đặt câu hỏi cho mình: Tôi đang viết về vấn đề gì? Tại sao tôi lại viết vấn đề đó? Ai sẽ đọc bài của tôi?...

Tìm ý cho bài viết: Giáo viên có thể dùng nhiều chiến lược khác nhau để hướng dẫn học sinh tìm ý. Ví dụ: bản đồ tư duy, chiến lược 5W1H, hoạt động trải nghiệm,...

Lập dàn ý: Giáo viên hướng dẫn học sinh sắp xếp các ý đã tìm theo hệ thống các bậc: luận đề, luận điểm, luận cứ, lập luận.

Bước 2: Viết bài

Giáo viên tổ chức cho học sinh viết bài trên lớp hoặc ở nhà. Hoạt động viết được tổ chức theo nhóm hoặc cá nhân.

Bước 3: Chỉnh sửa và đánh giá

Giáo viên trực tiếp chỉnh sửa, đánh giá bài viết

của học sinh theo những tiêu chí đã đặt ra, ngoài ra người viết cũng có thể tự chỉnh sửa, đánh giá bài viết của mình hoặc bài của các bạn.

2.2. Hoạt động trải nghiệm trong dạy học viết văn nghị luận xã hội

Từ thời cổ đại, con người đã biết “học thông qua làm” và trong chương trình giáo dục 2018 cũng nêu rõ học sinh học để làm, để thực hành không chỉ học lí thuyết. Trong chương trình, hoạt động trải nghiệm là “hoạt động giáo dục bắt buộc thực hiện từ lớp 1 đến lớp 12. Trong hoạt động này, dưới sự hướng dẫn của nhà giáo dục, từng cá nhân học sinh được tham gia trực tiếp vào các hoạt động khác nhau của đời sống nhà trường cũng như ngoài xã hội với tư cách là chủ thể của hoạt động, qua đó phát triển năng lực thực tiễn, phẩm chất nhân cách và phát huy tiềm năng sáng tạo của cá nhân mình. Tham gia hoạt động, học sinh có cơ hội huy động tổng hợp các kiến thức, kĩ năng của các môn học và lĩnh vực giáo dục khác nhau để trải nghiệm thực tiễn đời sống gia đình, nhà trường, xã hội, cơ hội khám phá bản thân và thế giới xung quanh, phát triển đời sống tâm hồn phong phú, biết rung cảm trước cái đẹp của thiên nhiên và tình người, có quan niệm sống và ứng xử nhân văn, bồi dưỡng cho học sinh tình yêu đối với quê hương đất nước, ý thức về cội nguồn và bản sắc của dân tộc để góp phần giữ gìn, phát triển các giá trị tốt đẹp của con người Việt Nam.”

Một trong những nghiên cứu quan trọng về hoạt động trải nghiệm là lý thuyết học qua trải nghiệm của David Kolb (1984) với mô hình “Học qua trải nghiệm” (Experiential Learning Theory - ELT). Kolb nhấn mạnh rằng học sinh học tốt nhất khi họ tham gia vào các hoạt động thực tế, sau đó phản ánh, phân tích và kết nối với các lý thuyết học thuật. Kolb (1984) mô tả quá trình học qua trải nghiệm như một vòng lặp gồm 4 giai đoạn: (1) Trải nghiệm cụ thể, (2) Quan sát và phản ánh, (3) Khái quát để hình thành khái niệm (4) Thử nghiệm những ứng dụng của khái niệm vào tình huống mới. Các hoạt động trải nghiệm giúp học sinh áp dụng kiến thức vào thực tế, củng cố sự hiểu biết và phát triển kỹ năng giải quyết vấn đề.

Nghiên cứu của Kolb cung cấp cơ sở lý thuyết vững chắc về lợi ích của việc học qua trải nghiệm, cho thấy rằng khi học sinh tham gia vào các hoạt động trải nghiệm, họ không chỉ tiếp nhận kiến thức một cách thụ động mà còn chủ động tham gia vào quá trình học tập, qua đó phát triển toàn diện các kỹ năng nhận thức và xã hội.

Bên cạnh K. Lewin, thì J. Dewey, L. Vygotsky

hay J. Piaget,... cũng nghiên cứu nhiều về học tập trải nghiệm và đúc rút ra nhiều ý nghĩa, tác dụng. Từ đó cho thấy học tập trải nghiệm là một phương pháp học tập vô cùng hiệu quả và cần thiết trong giáo dục hiện nay, phù hợp với mục tiêu của chương trình.

Theo nhà giáo dục học như John Dewey (1938), giáo dục cần gắn liền với thực tiễn, và việc học thông qua trải nghiệm đóng vai trò quan trọng trong việc phát triển kỹ năng tư duy và lập luận cho người học. Dewey nhấn mạnh rằng học sinh sẽ tiếp thu kiến thức hiệu quả hơn khi được tham gia vào các hoạt động trải nghiệm thực tế, nơi họ có thể áp dụng lý thuyết vào cuộc sống. Điều này cũng tương thích với lý thuyết vùng phát triển gần (ZPD) của Vygotsky (1978), cho thấy rằng trải nghiệm thực tế với sự hỗ trợ của giáo viên có thể thúc đẩy sự phát triển nhận thức của học sinh. Do đó, việc áp dụng phương pháp dạy học Ngữ văn thông qua các hoạt động trải nghiệm thực tiễn không chỉ giúp học sinh lĩnh hội kiến thức sâu sắc mà còn khuyến khích sự sáng tạo và khả năng thẩm mỹ, đáp ứng mục tiêu của chương trình giáo dục phổ thông hiện hành.

2.3. Nguyên tắc dạy học viết văn nghị luận xã hội thông qua hoạt động trải nghiệm đối với học sinh phổ thông

2.3.1. Đảm bảo yêu cầu của Chương trình giáo dục phổ thông 2018

Khi thiết kế, tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học viết văn nghị luận xã hội cần bám sát quan điểm xây dựng chương trình, yêu cầu cần đạt trong chương trình. Ngoài ra, cần xác định rõ đặc điểm của môn học, yêu cầu về phát triển năng lực và phẩm chất người học cụ thể đối với học sinh.

2.3.2. Đảm bảo phù hợp với đặc điểm của môn Ngữ văn

Trong môn Ngữ văn, nên chú tâm vào hoạt động trải nghiệm tinh thần và trải nghiệm mô phỏng. Trải nghiệm tinh thần diễn ra chủ yếu ở bên trong đầu, suy ngẫm, tưởng tượng, trải nghiệm mô phỏng là tái hiện những tình huống giả định giống như thật để đưa ra hướng giải quyết. Nói chung, cần lựa chọn các hoạt động trải nghiệm về tinh thần, tâm hồn và trí óc, phù hợp đúng với đặc điểm của môn học Ngữ văn.

2.3.3. Đảm bảo học sinh được học tập qua trải nghiệm

Học sinh cần phải đưa ra những lí lẽ, quan điểm của bản thân, có cái nhìn đa chiều về các vấn đề trong xã hội để từ đó thuyết phục người đọc. Vậy khi tổ chức hoạt động trải nghiệm, giáo viên cần đặc biệt chú ý, khi thực hiện cần quan tâm: hình

thức tổ chức, quy trình tổ chức, kết quả hoạt động, phương tiện,... có giúp học sinh phát triển kỹ năng viết văn nghị luận xã hội hay không?

2.3.4. Đảm bảo tính thực tiễn và khả thi

Tất cả các phương pháp, hoạt động được áp dụng vào khi dạy học đều cần phải đảm bảo tính thực tiễn và khả thi. Tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy viết văn nghị luận xã hội cũng vậy. Giáo viên cần xác định nội dung tổ chức phù hợp với học sinh, điều kiện lớp học, nhà trường, phụ huynh và địa phương, những vấn đề về tinh thần, vật chất.

2.3.5. Linh hoạt và sáng tạo

Tổ chức hoạt động trải nghiệm nói chung và hoạt động trải nghiệm trong dạy viết văn nghị luận xã hội nói chung không tránh khỏi những phát sinh, vì thế cần phải linh hoạt và sáng tạo để xử lý mọi vấn đề.

2.4. Quy trình dạy học viết văn nghị luận xã hội cho học sinh phổ thông thông qua hoạt động trải nghiệm thực tiễn

2.4.1. Trước giờ học

Giáo viên trước tiên cần xác định nội dung và hình thức của hoạt động trải nghiệm.

Giáo viên cần xác định điều kiện và nguồn lực cho hoạt động trải nghiệm như đối tượng học sinh, số lượng, thành phần, nhiệm vụ, thời gian, địa điểm, kinh phí, cơ sở vật chất,...

Giáo viên sẽ thiết kế kế hoạch dạy học.

Hướng dẫn học sinh chuẩn bị trước ở nhà nếu cần.

2.4.2. Trong giờ học

2.4.2.1. Hoạt động khởi động

Hoạt động khởi động giúp học sinh có hứng thú, tạo tâm thế thoải mái trước khi vào bài học, ngoài ra còn tăng tính thú vị cho bài học. Giáo viên có thể lựa chọn một trong những hoạt động khởi động trong dạy viết văn nghị luận xã hội như sau:

Đặt câu hỏi gợi mở liên quan đến nội dung của bài học viết.

Tổ chức trò chơi.

Quan sát tranh, ảnh, video,...

Kỹ thuật KWL.

2.4.2.2. Hoạt động hình thành kiến thức mới

Trong hoạt động này, giáo viên có thể lựa chọn tổ chức rất nhiều hoạt động trải nghiệm khác nhau. Ví dụ: Phân tích bài viết mẫu, tranh biện, phỏng vấn, tình huống giả định, đóng vai,.... Nhìn chung, các bước sẽ theo thứ tự như sau:

Bước 1: Giáo viên chuyển giao nhiệm vụ trải nghiệm cho học sinh.

Bước 2: Học sinh thực hiện nhiệm vụ trải nghiệm.

Bước 3: Học sinh trình bày kết quả trải nghiệm.

Bước 4: Giáo viên nhận xét và đánh giá, chốt kiến thức.

2.4.2.3. Hoạt động luyện tập, vận dụng

Giáo viên yêu cầu học sinh thực hiện viết theo 4 bước chính: Bước 1: Chuẩn bị viết, Bước 2: Tìm ý và lập dàn ý, Bước 3: Viết, Bước 4: Kiểm tra và chỉnh sửa.

2.4.3. Sau giờ học

Giáo viên yêu cầu học sinh thực hiện thêm những nhiệm vụ liên quan đến bài học như viết thêm những đoạn văn, bài văn nghị luận xã hội về tư tưởng đạo lý, hiện tượng đời sống. Giáo viên khuyến khích học sinh tham gia vào các hoạt động trải nghiệm để tăng hiểu biết, cái nhìn về cuộc sống như: các hoạt động tại địa phương, tham quan bảo tàng, đi xem những loại hình nghệ thuật truyền thống,...

2.5. Đề xuất một số hoạt động trải nghiệm thực tiễn trong dạy viết văn nghị luận xã hội cho học sinh phổ thông

2.5.1. Tạo tình huống có vấn đề

Tình huống có vấn đề là những tình huống tạo cho học sinh có trạng thái tâm lý gặp khó khăn khi đứng trước một vấn đề, nhiệm vụ. Từ đó, học sinh sẽ hình thành khả năng giải quyết vấn đề và đánh giá vấn đề một cách khách quan hơn. Ngoài ra, khi giải quyết tình huống có vấn đề học sinh phải trình bày ý kiến, thuyết phục mọi người bằng lý lẽ, quan điểm của mình. Như vậy, hoạt động này sẽ tăng khả năng tư duy, xử lý tình huống, sáng tạo, tổng hợp kiến thức từ đó áp dụng vào viết văn nghị luận xã hội.

Ví dụ, dạy bài *Viết bài nghị luận về một hiện tượng đời sống* thuộc bài 9 trong bộ *Cánh diều tập 2 lớp 11*. Giáo viên sẽ nêu tình huống có vấn đề để học sinh đưa ra cách giải quyết, xử lý tình huống, tiến trình như sau:

GV chia lớp thành các nhóm, sau đó nêu tình huống: Công nghệ ngày càng phát triển một cách nhanh chóng, nhiều ngành nghề con người đang dần bị thay thế bởi AI. Trước cơn bão sa thải như vậy, con người cần phải làm gì để có thể chống chọi với AI? Hãy đề xuất phương án xử lý những tình huống tồi tệ nhất có thể xảy ra trong tương lai khi công nghệ đang xâm chiếm trái đất.

HS tiếp nhận tình huống và thảo luận.

GV mời đại diện HS trình bày cách xử lý tình huống.

GV mời HS các nhóm tranh luận.

GV đánh giá và nhận xét quan điểm của các nhóm, sau đó chốt ý.

2.5.2. Tranh luận

Tranh luận trong dạy học là hoạt động giáo

viên đặt ra một vấn đề, học sinh được chia thành các nhóm để trình bày và bảo vệ quan điểm của mình, có thể là đồng tình hay phản đối. Viết văn nghị luận xã hội đòi hỏi người viết cần có lí lẽ, quan điểm của bản thân, thể hiện thái độ trước các vấn đề có thể đồng ý, tuyên dương, phê phán, bác bỏ,... Tranh luận sẽ giúp cho học sinh đáp ứng hiệu quả yêu cầu đó. Ngoài ra, tranh luận sẽ kích thích khả năng tư duy phản biện, học sinh được chia sẻ ý kiến và bảo vệ ý kiến, lập luận và phản đối ý kiến đối phương, thuyết phục người nghe về quan điểm của mình.

Ví dụ: Tranh luận hoàn toàn có thể tổ chức trong tiết học viết văn nghị luận xã hội cho cả hai dạng nghị luận xã hội về tư tưởng đạo lí và hiện tượng đời sống như dạy bài Viết bài nghị luận về một hiện tượng đời sống thuộc bài 9 trong bộ Cánh điều tập 2 lớp 11. Tiến trình thực hiện:

GV chia HS thành 2 nhóm, mỗi nhóm 3-5 người.

GV đưa ra vấn đề tranh luận: Trong xã hội hiện nay, thái độ hay trình độ quan trọng hơn? (Nhóm 1 sẽ ủng hộ thái độ quan trọng hơn, nhóm 2 ủng hộ trình độ quan trọng hơn)

GV phổ biến luật tranh biện.

HS tranh luận.

GV nhận xét, đánh giá và chốt kiến thức.

2.5.3. Đóng vai

Đóng vai là học sinh được thử nghiệm, tham gia vào hoàn cảnh của đối tượng trong vấn đề của đề bài nghị luận xã hội. Học sinh sẽ là trung tâm của giờ học, được tự do, trực tiếp nêu lên quan điểm, cái nhìn của bản thân đang ở trong nhân vật.

Ví dụ, khi dạy bài viết văn nghị luận xã hội về một vấn đề được rút ra từ văn học. Khác với cách thông thường, giáo viên ra đề văn, yêu cầu bàn luận về vấn đề được rút ra thì với hoạt động đóng vai, giáo viên sẽ yêu cầu học sinh đóng vai một nhân vật trong câu chuyện đó, từ đó học sinh

sẽ đứng trên cương vị của nhân vật để có cái nhìn sâu sắc và chân thật nhất về vấn đề cần bàn luận.

2.5.4. Tham quan, trải nghiệm thực tế

“Đi một ngày đàng học một sàng khôn”, “Trăm nghe không bằng một thấy” vẫn luôn là phương châm hiệu quả trong việc dạy và học. Học sinh nếu được tham quan, trải nghiệm thực tế sẽ mở rộng kiến thức, tầm nhìn, quan sát được nhiều vấn đề, khía cạnh trong đời sống một cách chân thực nhất, rõ ràng nhất. Từ đó, học sinh sẽ hình thành cho bản thân những ý kiến đánh giá, có bằng chứng cụ thể, đúng nghĩa thâm nhập vào xã hội để bàn luận về vấn đề xã hội.

Ví dụ, giáo viên có thể cho học sinh khảo sát ở địa phương về tình trạng, nguyên nhân và tác hại của ô nhiễm môi trường; tham quan tại các bảo tàng lịch sử, quân đội để bàn luận về tinh thần yêu nước, sự biết ơn, tự tôn dân tộc; trực tiếp xem các buổi biểu diễn nghệ thuật truyền thống của dân tộc như chèo, múa rối nước,... để bàn luận về vai trò của việc bảo tồn và phát huy những giá trị di sản của Việt Nam;....

III. KẾT LUẬN

Việc tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy viết văn nghị luận xã hội cho học sinh phổ thông là một chiến lược giáo dục hiệu quả, giúp học sinh không chỉ nâng cao kỹ năng viết văn mà còn phát triển toàn diện về tư duy, khả năng giao tiếp, và ý thức xã hội. Để đạt được hiệu quả tối ưu, việc triển khai phương pháp này cần được thực hiện một cách hệ thống, có sự chuẩn bị kỹ lưỡng về hoạt động trải nghiệm và sự kết nối chặt chẽ giữa lý thuyết và thực tế. Đồng thời, giáo viên cần đóng vai trò là người hướng dẫn, khuyến khích, và tạo động lực cho học sinh trong suốt quá trình học tập, nhằm giúp các em phát huy hết tiềm năng của mình và đạt được những kết quả học tập tốt nhất.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn*. Nhà xuất bản Giáo dục, 6-7.
- Dewey, J. (1975). *Experience and education: by john dewey*. Macmillan.
- Kolb, D. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.